

Canllawiau anifeiliaid hela gwyllt: Atodiadau

Yr holl atodiadau ar gyfer canllawiau anifeiliaid hela gwyllt, gan gynnwys templedi, llyfryddiaeth, acronymau a geirfa.

Atodiad A: Gwybodaeth Datganiad Helwyr (templedi enghreifftiol)

Anifeiliaid hela mawr gwyllt

LINK

Anifeiliaid hela bach gwyllt

LINK

Atodiad B: Llyfryddiaeth

I gael rhagor o wybodaeth, gallwch edrych ar y gwefannau canlynol:

- [Cymdeithas Brydeinig ar gyfer Saethu a Chadwraeth \(BASC\)](#)
- [Cymdeithas Ceirw Prydain](#)
- [Cynghrair Helgig Prydain](#)
- [Y Cod Ymarfer Saethu](#)
- [Cynghrair Cefn Gwlad](#)
- [Cymwysterau Rheoli Ceirw](#)
- [Ffederasiwn Cymdeithasau Chwaraeon Gwlad yn Ewrop \(FACE-UK\):
\[conor.ogorman@basc.org.uk\]\(mailto:conor.ogorman@basc.org.uk\)](#)
- [Sefydliad Cenedlaethol Ciperiaid Helgig](#)
- [Cymdeithas Genedlaethol Delwyr Helgig](#) c/o Pollard Farm, Clanville, Andover, Hampshire SP11 9JE
- [Coleg Brenhinol Llawfeddygon Milfeddygol](#)
- Treftadaeth Genedlaethol yr Alban: [Canllawiau Arferion Gorau ar Reoli Ceirw Gwyllt](#)
- [Anifeiliaid Hela Gwyllt | Safonau Bwyd yr Alban](#)

Atodiad C: Acronymau

Talfyriad	Enw/teitl llawn
ABP	Sgil-gynhyrchion Anifeiliaid (<i>animal by-product</i>)
AGHE	Sefydliadau Trin Helgig Cymeradwy

Talfyriad	Enw/teitl llawn
APHA	Yr Asiantaeth Iechyd Anifeiliaid a Phlanhigion
DAERA	Adran Amaethyddiaeth, yr Amgylchedd a Materion Gwledig
FBO	Gweithredwr Busnes Bwyd
FSA	Yr Asiantaeth Safonau Bwyd
FSMS	System Rheoli Diogelwch Bwyd
HACCP	Dadansoddi Peryglon a Phwyntiau Rheoli Critigol
LA	Awdurdod Lleol
MHI	Arolygwr Hylendid Cig
ND	Clefydau Hysbysadwy
NI	Gogledd Iwerddon
OV	Milfeddyg Swyddogol
REUL	Cyfraith yr Undeb Ewropeaidd a Ddargedwir (<i>Retained</i>)
ROI	Gweriniaeth Iwerddon
UK	Y Deyrnas Unedig

Atodiad D: Rhestr termau

- **‘Asiantaeth Iechyd Anifeiliaid a Phlanhigion (APHA)’** yw Asiantaeth Llywodraeth y DU sy’n rhan o Adran yr Amgylchedd, Bwyd a Materion Gwledig sy’n gyfrifol am iechyd anifeiliaid a phlanhigion yn y DU. Cysylltwch â’r Asiantaeth Planhigion ac Iechyd Anifeiliaid (APHA) drwy gov.uk.
- Mae **‘sgil-gynhyrchion anifeiliaid (ABP)’** yn golygu cyrff cyfan o anifeiliaid neu rannau ohonynt, cynhyrchion sy’n dod o anifeiliaid neu gynhyrchion eraill a gafwyd o anifeiliaid, nad ydynt i’w bwyta gan bobl, gan gynnwys wygelloedd, embryonau a semen.
- Mae **‘cymeradwyaeth’** yn cyfeirio at y gofyniad i weithredwyr busnesau bwyd – yn Erthygl 4 yn y rheolau hylendid penodol sy’n berthnasol i fusnesau – roi cynhyrchion sy’n dod o anifeiliaid ar y farchnad dim ond os ydynt wedi’u cynhyrchu mewn sefydliadau a

gymeradwywyd gan yr awdurdod cymwys

- Mae **'Sefydliad Trin Helgig Cymeradwy (AGHE)'** yn golygu sefydliad cymeradwy lle mae anifeiliaid hela gwyllt a helgig gwyllt sy'n cyrraedd ar ôl hela yn cael eu paratoi i'w rhoi ar y farchnad. Mae gweithgareddau wedi'u cyfyngu i ddiberfeddu, blingo a/neu blycio sy'n paratoi'r anifeiliaid hela gwyllt i'w rhoi ar y farchnad
- Mae **'carcas'** yn golygu corff anifail ar ôl ei ladd a'i drin (diberfeddu, blingo a/neu blycio);
- Mae **'Awdurdod Cymwys'** yn golygu'r awdurdod sy'n gyfrifol am sicrhau y cydymffurfir â'r rheoliadau hylendid bwyd perthnasol ac y gweithredir rheolaethau swyddogol ar fwyd a gweithgareddau swyddogol eraill, yn unol â'r rheoliad rheolaethau swyddogol a'r rheolau y cyfeirir atynt yn Erthygl 1(2);
- Mae **'Pwyntiau Rheoli Critigol'** yn golygu unrhyw gam mewn proses lle gellir atal, dileu neu leihau peryglon i lefelau derbyniol. Gall enghreifftiau o bwyntiau rheoli critigol gynnwys: oeri, profi a choginio
- Mae **'croeshalogi'** yn golygu'r weithred lle caiff bacteria neu ficro-organebau eraill eu trosglwyddo'n anfwriadol o un sylwedd neu wrthrych i'r llall, gydag effaith niweidiol
- Mae **'diberfeddu'** yn golygu'r broses o dynnu organau perfeddol o gyrff anifeiliaid hela gwyllt. Gelwir hefyd yn cael gwared ar berfedd neu 'gralloching' yn Saesneg.
- Mae **'anifeiliaid hela sy'n cael eu ffermio'** yn cael ei ddiffinio yn rheoliadau hylendid bwyd fel ratidau sy'n cael eu ffermio a mamaliaid tir sy'n cael eu ffermio heblaw anifeiliaid buchol, moch, geifr a defaid ac anifeiliaid carngaled (solipeds) domestig. Mae'r term anifeiliaid hela sy'n cael eu ffermio yn cynnwys ceirw a baeddod a gynhyrchir gan ffermio. Rhaid i'r holl gig o anifeiliaid hela sy'n cael eu ffermio a'u rhoi ar y farchnad gael eu cynhyrchu mewn lladd-dai cymeradwy.
- Mae **'defnyddiwr terfynol'** yn golygu defnyddiwr terfynol y bwyd, na fydd yn defnyddio'r bwyd fel rhan o unrhyw waith neu weithgaredd busnes bwyd;
- Mae **'gweithredwr busnes bwyd'** yn golygu'r personau naturiol neu gyfreithiol sy'n gyfrifol am sicrhau bod gofynion cyfraith bwyd yn cael eu bodloni y tu mewn i'r busnes bwyd o dan eu rheolaeth
- Mae **'system Rheoli Diogelwch Bwyd (FSMS)'** yn golygu gweithdrefn barhaol a roddir ar waith gan weithredwr busnes bwyd, yn seiliedig ar egwyddorion Dadansoddi Peryglon a Phwyntiau Rheoli Critigol, ac a ddefnyddir fel adnodd i helpu gweithredwyr busnesau bwyd i gyrraedd safon uwch o ddiogelwch bwyd
- Mae **'HACCP'** yn golygu Dadansoddi Peryglon a Phwyntiau Rheoli Critigol. Mae HACCP yn system sy'n eich helpu i adnabod peryglon bwyd posibl a chyflwyno gweithdrefnau i sicrhau eich bod yn cael gwared ar y peryglon hynny, neu eu lleihau i lefel dderbyniol;
- Mae **'perygl'** yn golygu sylwedd biolegol, cemegol neu ffisegol mewn bwyd neu fwyd anifeiliaid, neu gyflwr mewn bwyd a bwyd anifeiliaid, a allai achosi effaith andwyol ar iechyd
- Mae **'lagomorffiaid'** yn cynnwys cwningod, ysgyfarnogod a chnofilod;
- Mae **'cyflenwi lleol'** yn golygu cyflenwi o fewn yr un awdurdod lleol, mewn awdurdodau lleol cyfagos (drws nesaf) neu'r rheiny nad ydynt mwy na 30 milltir/50 cilometr o ffin awdurdod lleol y cyflenwr, p'un bynnag sydd fwyaf – ond byth y tu hwnt i'r DU, ac eithrio cyflenwi o Ogledd Iwerddon i Weriniaeth Iwerddon;
- Mae **'arferion hela arferol'** yn cynnwys gweithredoedd a gyflawnir yn rheolaidd wrth hela, gan gynnwys gwaedu a chael gwared ar berfedd;
- Mae **'offal'** yn golygu cig ffres heblaw cig y carcass, gan gynnwys organau perfeddol a gwaed;
- Mae **'Offal Gwyrdd'** yn golygu stumog, coluddion a meinweoedd cysylltiedig cyrff yr anifeiliaid hela gwyllt, sef cynnwys ceudod yr abdomen yng nghyrrff yr anifeiliaid hela gwyllt.
- Mae **'Offal Coch'** yn golygu rhannau eraill o offal nad ydynt yn dod o dan y diffiniad offal gwyrdd, gan gynnwys yr afu, y galon, yr ysgyfaint ac ati.
- Mae **'rhoi ar y farchnad'** yn golygu cadw bwyd neu fwyd anifeiliaid i'w gwerthu, gan gynnwys cynnig eu gwerthu neu unrhyw fath arall o drosglwyddo, boed yn rhad ac am ddim ai peidio, a'r gwerthu, dosbarthu, a'r mathau eraill o drosglwyddo.
- Mae **'cynhyrchu cynradd'** yn golygu cynhyrchu, magu neu dyfu cynhyrchion cynradd, gan gynnwys cynaeafu, godro a chynhyrchu anifeiliaid sy'n cael eu ffermio cyn eu lladd. Mae

- cynhyrchu cynradd hefyd yn cynnwys hela a physgota a chynaeafu cynhyrchion gwyllt
- Mae **'cynhyrchion cynradd'** yn golygu cynhyrchion cynhyrchu cynradd gan gynnwys cynhyrchion y pridd, ffermio stoc, hela a physgota
  - Mae **'prosesu'** yn golygu unrhyw weithred sy'n newid y cynnyrch cychwynnol yn sylweddol, gan gynnwys gwresogi, trin â mwg, halltu, aeddfedu, sychu, marineiddio, echdynnu, allwthio neu gyfuniad o'r prosesau hynny
  - Mae **'cofrestru'** yn cyfeirio at y gofyniad i weithredwyr busnesau bwyd - a nodir yn Erthygl 6 yn y gofynion cyffredinol ar gyfer hylendid bwydydd - gofrestru safleoedd sy'n ymwneud â chynhyrchu bwyd gyda'r awdurdod cymwys perthnasol, sef eich awdurdod lleol
  - Mae **'manwerthu'** yn golygu ymdrin â a/neu brosesu bwyd a'i storio yn y man gwerthu neu gyflenwi i'r defnyddiwr terfynol, ac yn cynnwys manau dosbarthu, safleoedd arlwy, ffreuturau ffatrioedd, arlwy sefydliadol, bwytai a gweithrediadau gwasanaeth bwyd tebyg, siopau, canolfannau dosbarthu archfarchnadoedd a safleoedd cyfanwerthu
  - Mae **'cyflenwi cyfyngedig'** yn golygu bod cyflenwi anifeiliaid hela gwyllt a helgig gwyllt i sefydliadau manwerthu eraill wedi'i gyfyngu gan y gofynion i fod yn ymylol ac yn lleol
  - Ystyrir bod **'symiau bach'** yn hunan-ddiffiniedig oherwydd bod y galw am anifeiliaid hela gwyllt a helgig gwyllt gan ddefnyddwyr terfynol a manwerthwyr lleol sy'n cyflenwi'n uniongyrchol i'r defnyddwyr terfynol yn gyfyngedig
  - Mae **'person cymwys'** yn cyfeirio at berson sydd wedi cael hyfforddiant priodol i allu cynnal archwiliad cychwynnol o'r anifeiliaid hela gwyllt yn y cae, i nodi unrhyw nodweddion a allai ddangos bod y cig yn peri risg i iechyd
  - Mae **'viscera'** yn golygu organau ceudodau thorasig, yr abdomen a'r pelfis, yn ogystal â'r trachea a'r oesoffagws, ac, mewn adar, y grombil
  - Mae **'anifeiliaid hela gwyllt'** yn golygu adar gwyllt sy'n cael eu hela i'w bwyta gan bobl yn ogystal â charnolion gwyllt, lagomorffiaid a mamaliaid tir eraill sy'n cael eu hela i'w bwyta gan bobl. Mae'r rhain yn cynnwys mamaliaid sy'n byw yn rhydd mewn tiriogaeth gaeedig sy'n debyg i rai anifeiliaid hela gwyllt
  - Mae **'anifeiliaid hela gwyllt bach'** yn golygu adar hela gwyllt a lagomorffau sy'n byw'n rhydd yn y gwyllt
  - Mae **'anifeiliaid hela gwyllt mawr'** yn golygu mamaliaid tir gwyllt sy'n byw'n rhydd yn y gwyllt nad ydynt yn dod o fewn y diffiniad anifeiliaid hela gwyllt bach
  - Mae 'helgig gwyllt' yn cael ei ddiffinio fel y rhannau bwytdwy o anifeiliaid hela gwyllt, gan gynnwys gwaed.